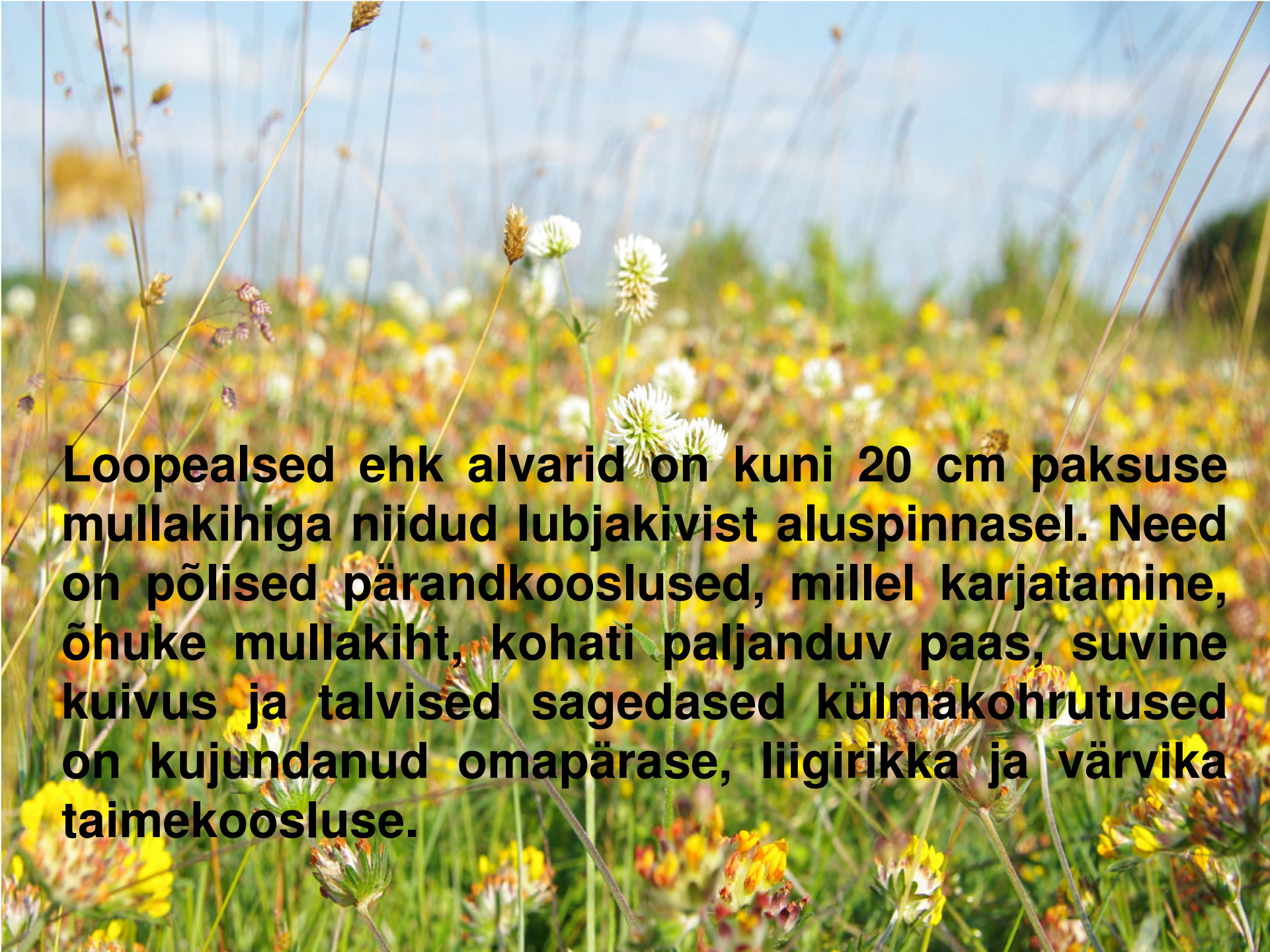

Loopealsete taimed

KIK projekti 5661 rahastatava
koolituse materjalid

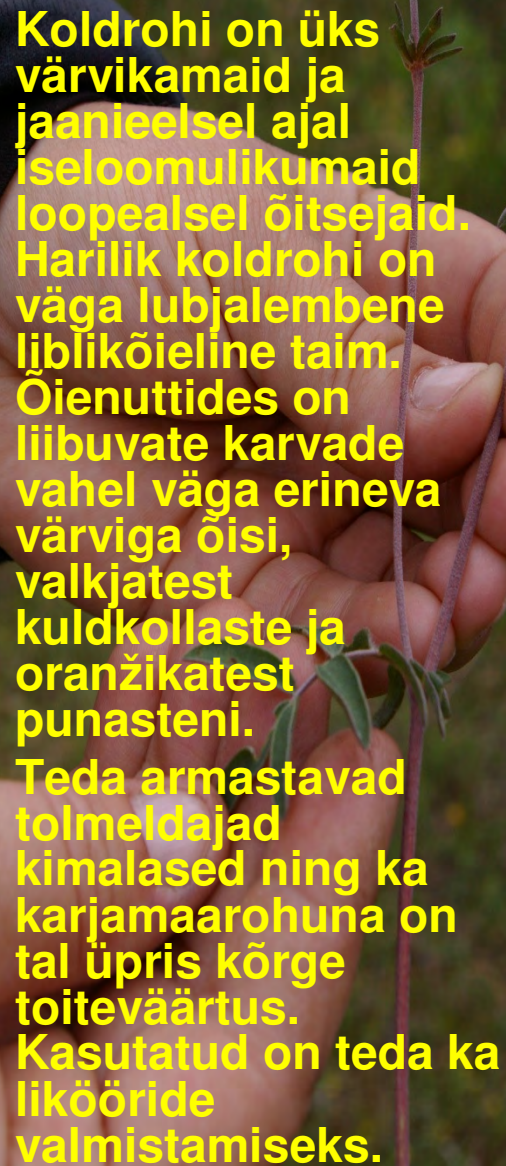
Loopealsed ehk alvarid on kuni 20 cm paksuse mullakihiga niidud lubjakivist aluspinnasel. Need on põlised pärandkooslused, millel karjatamine, õhuke mullakiht, kohati paljanduv paas, suvine kuivus ja talvised sagedased külmakohrutused on kujundanud omapärase, liigirikka ja värvika taimekoosluse.

Taimede tundmaõppimine ja herbariseerimine toimus 1.06.2014 Üügu pangal

Nähtud taimede liigiloend: *Achillea millefolium* – harilik raudrohi; *Acinos arvensis* – väike nõmmemünt; *Alchemilla vulgaris* – harilik kortsleht; *Antennaria dioica* – harilik kassikäpp; *Anthyllis vulneraria* – harilik koldrohi; *Arabis hirsuta* – kare hanerohi; *Artemisia campestris* – põldpuju; *Asperula tinctoria* – värv-varjulill; *Astragalus danicus* – aas-hundihammas; *Berberis vulgaris* – harilik kukerpuu; *Briza media* – keskmise värihein; *Campanula glomerata* – kerakellukas; *Campanula rotundifolia* – ümaralehine kellukas; *Carex flacca* – vesihaljas tarn; *Carex ornithopoda* – varvastarn; *Carex panicea* – hirsstarn; *Carex spicata* – lakktarn; *Carex tomentosa* – villtarn; *Carlina vulgaris* – harilik keelikurohi; *Centaurea jacea* – arujumikas; *Cerastium fontanum* – harilik kadakkaer; *Cirsium acaule* – varretu ohakas; *Convallaria majalis* – harilik maikelluke; *Dactylis glomerata* – harilik kerahein;

Echium vulgare – harilik ussikeel; *Festuca ovina* – lamba-aruhein; *Festuca rubra* – punane aruhein; *Filipendula vulgaris* – angerpist; *Fragaria vesca* – metsmaasikas; *Fragaria viridis* – muulukas; *Frangula alnus* – paakspuu; *Galium boreale* – värvmadar; *Galium verum* – hobumadar; *Helictotrichon pubescens* – aaskaerand; *Helictotrichon pratense* – arukaerand; *Hypericum perforatum* – liht-naistepuna; *Hypochaeris maculata* – veishein; *Inula salicina* – pajuvaak; *Juniperus communis* – harilik kadakas; *Lathyrus pratensis* – aas-seahernes; *Leontodon hispidus* – kare seanupp; *Leucanthemum vulgare* – harilik härjasilm; *Libanotis montana* – vahelmine põdrajuur; *Linum catharticum* – aaslina; *Lonicera xylosteum* – kuslapuu; *Lotus corniculatus* – harilik nõiahammas; *Luzula campestris* – Põld-piiphein; *Medicago lupulina* – humallutsern; *Pilosella officinarum* – karutubakas; *Pimpinella saxifraga* – harilik näär; *Plantago lanceolata* – süstlehine teeleht; *Plantago media* – keskmine teeleht; *Poa angustifolia* – ahtalehine nurmikas; *Poa compressa* – lapik nurmikas; *Polygala amarella* – mõru vahulill; *Potentilla erecta* – tedremaran; *Potentilla neumanni* – kevadmaran; *Primula veris* – nurmenukk; *Prunella vulgaris* – harilik käbihein; *Ranunculus bulbosus* – mugultulikas; *Ranunculus polyanthemos* – mitmeõiene tulikas; *Rhamnus catharticus* – türnpuu; *Ribes alpinum* – mage sõstar; *Rumex acetosa* – hapuoblikas; *Sedum acre* – harilik kukehari; *Senecio jacobaea* – voolme-ristirohi; *Sesleria caerulea* – harilik lubikas; *Silene nutans* – longus põisrohi; *Solidago virgaurea* – harilik kuldvits; *Sorbus intermedia* – pooppuu; *Taraxacum officinale* – harilik võilill; *Thymus serpyllum* – nõmm-liivatee; *Trifolium montanum* – mägiristik; *Trifolium pratense* – aasristik; *Trifolium repens* – valge ristik; *Veronica chamaedrys* – külmamailane; *Veronica spicata* – kassisaba; *Vicia cracca* – harilik hiirehernes

Koldrohi on üks värvikamaid ja jaanieelsel ajal iseloomulikumaid loopealsel õitsejaid. Harilik koldrohi on väga lubjalembene liblikõieline taim. Õienuttides on liibuvate karvade vahel väga erineva värviga õisi, valkjatest kuldkollaste ja oranžikatest punasteni. Teda armastavad tolmeldajad kimalased ning ka karjamaarohuna on tal üpris kõrge toiteväärtus. Kasutatud on teda ka likööride valmistamiseks.

Jaanipäeva paiku on sageli just koldrohi peamiseks panustajaks värvide pillerkaari loopealsel.

Kohati leidub siin ka veripunast koldrohtu, kes on III kategooria kaitsealune liik

Suve esimesel poolel lisab värve lookooslustesse aas-hundihammas. Seda liiki on kerge segi ajada hiirehernestega, kuid tema lehtedel ei ole köitraage.

Hariliku hiireherne (ülal) õied on sinises ühekülgses kobaras. See taim on hea valguallikas kariloomadele, nagu enamik liblikõielisi, lisaks aga ka tolmeldajatele hea nektariallikas.

Angerpist on angervaksa väiksem, kuivadel niitudel kasvav sugulane. Selle kauniõielise taime tee on hea köharohi, kasutatakse ka kõhuhaiguste korral.

Võrdle angerpisti lehte
(paremal) raudrohu lehega!

Harilik keelikurohi

Üks loopealsetele eriti iseloomulikke taimeliike on veidi ohakat meenutav turris iludus – **harilik keelikurohi**. Jaanipäeva paiku näeb sellest taimest küll vaid eelmise aasta kuivanud õisikuvart (paremal) ja noori, alles sirguvaid leherosette. Suve teisel poolel avaneb aga kuldkollane õisikunutt.

Varretu ohakas on maadligi rosetiga terav ja torkiv taim, mille lilla õisik otse roseti keskelt välja kasvab.

Vahelmine teeleht (vasakul) on suure teelehe veidi väiksem sugulane. Leht on tal veidi karvane ja enamasti seda lehte haavadele ei panda, nagu **suure teelehe** (keskmisel pildil) puhul.

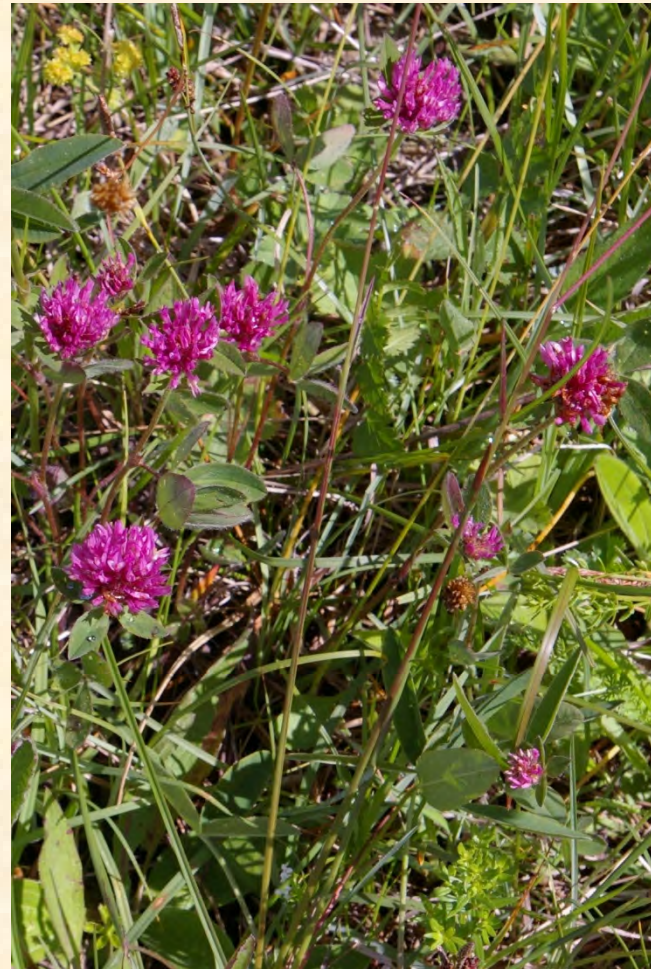
Loopealsetel kohtab sageli ka **süstlehist teelehte** (all). Tema õis on valgete tolmukatega, sellal kui vahelmine teeleht on suure roosa tähkõisikuga.

Mägiristik on üks ristikuliike, mida sagedamini loopealsetel kohata võib. Eristub ta valgest ristikust pikkade lehekeste poolest. Ülemisel pildil on mägiristiku kõrval koldrohu leht. Mõlemad on liblikõielised taimed.

Ristikuliike on veel palju, kuid tavalisemad alvaritel on veel **valge ristik** (vasakul) ja **aasristik** (paremal).

Metsmaasikas ja muulukas on ühe perekonna (*Fragaria*) kaks liiki. Muulukat eristab maasikast vilja küljes kinniselt asetsevad tupplehed ning veidi tõmbima tipuga leht. **Muulukas** (paremal) on lüüsem ja magusam kui maasikas (vasakul).

Madarad on hästi eristuv perekond oma lehemännaste paiknemise poolest. Madarapunast lõngavärvi andev **värvmadar** (vasakul) on nelja lehega männases, teised perekonna liigid kuue kuni kaheksa lehega. Enamasti on madaraõied valged, kollaste õitega on vaid **hobumadar** (paremal).

Nurmenukku on mitmetes legendides kirjeldatud kuldse võtmekimbu või Püha Peetruse maale pillatud taevavõtmena. Jaanipäevaks on kõigile tuntud kuldseid õied muidugi juba viljadeks muutunud (pildil), kuid nurmenuku iseloomulikud lehed on hästi äratuntavad veel ka sügisel.

Nurmenukk on tuntud ravimtaim (higistamaajav, puhastav ja rahustav, ka neeru- ja põiekivide korral, köha ja bronhiidi puhul röga lahtistav ja põletikuvastane).

Nurmenuku lehti ja õisi võib ka salatitesse lisada või niisama süüa.

Alvaritel on tavaline liik meie rahvuslille rukkilille sugulane **arujumikas** (paremal), suurem ja uhkem **põldjumikas** (vasakul) eksib sinna harvemini.

Säravkollaste õitega **harilik kukehari** armastab võimalikult lagedat lubjarikast pinnast, alvari kamardudes see liik taandub.

Nõmm-liivatee on suve esimesel poolel väga silmatorkamatu, kuid augustis muutuvad nõmm-liivatee mättad säravalt lillaks.

Veishein on õie poolest üsna sarnane võilillele, kuid torkab silma oma vahva tumeroosade soontega leherosettide poolest.

Harilik karutubakas on samuti tillukest võilille meenutava õisikuga, kuid pikkade roomavate võsundite ja väga pikkade karvadega lehel.

See sageli karikakraks kutsutu ei ole hoopiski karikakar, vaid **härjasilm** (*Leucanthemum vulgare*). Tema talbjad lehed erinevad selgelt päris karikakra peenehõlmalistest lehtedest.

Longus põisrohu õietupp ei ole üldse põisjas, nagu harilikul põisrohul, aga nelgiliste sugukonda kuulumist võib tema välimusest küll aimata.

Kellukatest on alvaril enamast esindatud suureõieline kellukas ehk **kurekatel** (vasakul) ja **kerakellukas** (paremal)

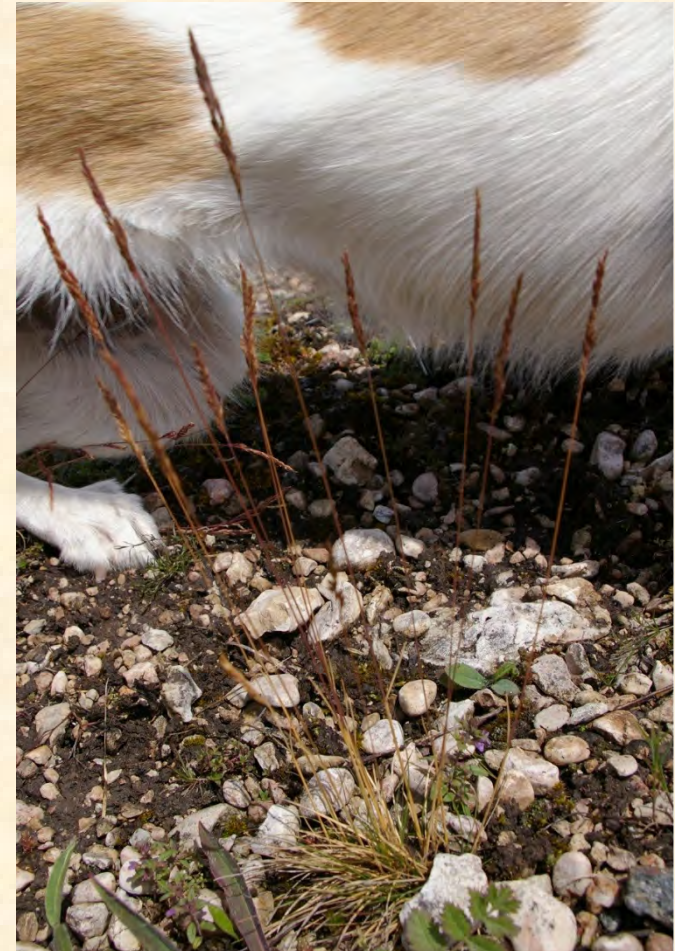
Kõrrelised on niitudel ja karjamaadel väga levinud taimed.

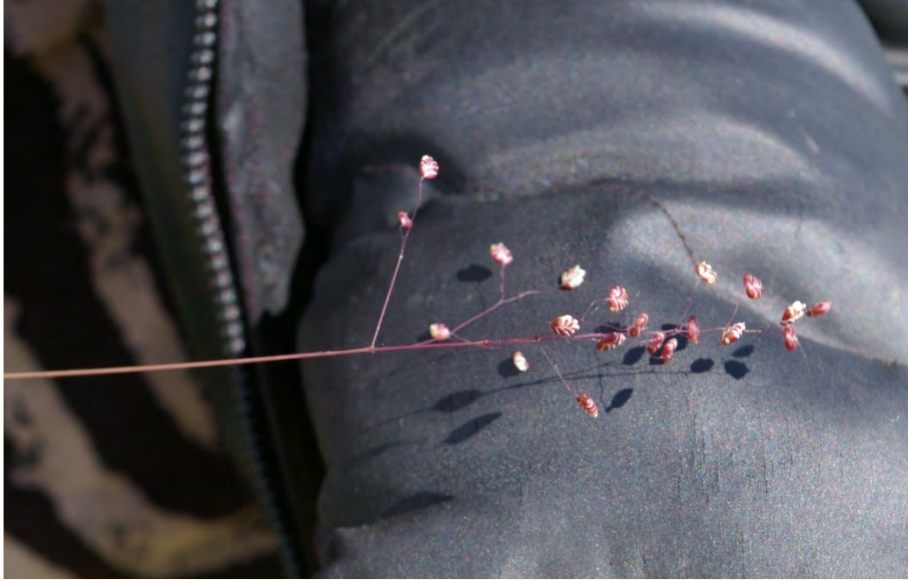
Lamba-aruhein on väga peene ja kareda lehega väikesekasvuline kõrreline.

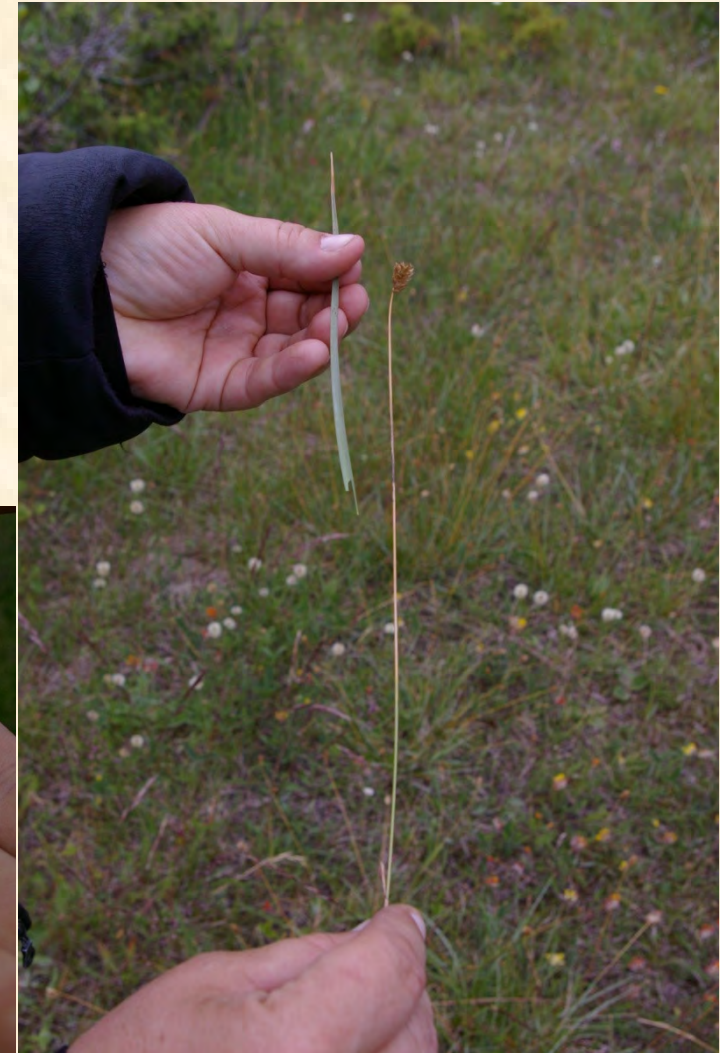
Arukaerandi
ladinakeelne nimi
Helictotrichon viitab tema
lehe iseloomulikule
heeliksikujulisele
kasvamisele.

Värihein on üks äratuntavamaid kõrrelisi looniitudel.

Lubikas on lubjarikaste niitude karaktertaim.

Mugultimut on väiksem kui põldtimut.

Tarnad erinevad kõrrelistest selle poolest, et neil puuduvad kõrtel sõlmekohad, varred on kolmekandilised ja lehed sageli läbilõikelt kajakakujulised. Eestis kasvab 77 liiki tarnasid, paljud neist niiskematel aladel.

Vesihaljas tarn

Varvastarn

Orhideed on sagedased mõnevõrra paksema mullakihiga loopealsetel.

Kärbesõis (*Ophrys insectifera*) on Üügu panga orhideedest haruldasim, II kategooria kaitsealune taim.

Rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*) erineb oma puisniitudel kasvavast meeldivama lõhnaga lähisugulasest kahelehisest käokeelest tolmukapeade asetuse poolest.

Hall käpp (*Orchis militaris*) on Eesti Orhideekaitse Klubi poolt 2014. aasta orhideeks valitud.

Harilik käöraamat
(*Gymnadenia conopsea*)

Suur käopõll – *Listera ovata* – tähelepanematute õitega, kuid lähedalt vaadates väga kaunis orhidee on lubjarikastel niitudel väga tavaline taimeliik.

Majandamata loopealsetel saavad ülemvõimu algul kadakas, seejärel kadaka varjus aga ka teised põõsad ning hiljem juba puud. Järgnevad liigid on loopealsele küll iseloomulikud, kuid neid peaks sealt karjatamisega järjepidevalt eemaldama, et võimaldada ka rohttaimedele piisavalt valgust.

Paakspuu on väga hea meetaim, kuid majandamata alvaritel võib ta paraja võsa moodustada.

Türnpuu sarnaneb veidi paakspuuga, kuid tema lehed on vastaku asetusega, sakilise servaga ning taim ise okkeline.

Kukerpuu on väga okkaline.

Kuslapuu lehed on sinakad ja marjad paarikaupa kokku kasvanud.

Magesõstar meenutab välimuselt punast sõstart, kuid marjad on jahuse, mageda maitsega. Siiski söödavad.

Pihlakat tunneb vast igaüks, aga pihlakal on meie alvaritel ka mitmeid sugulasi. Neist tavalisem on saartel **pooppuu**, kes võib kasvada pihlakast palju jämedamaks puuks. Vanas õõnsas pooppuus oli Pipi peidupaik.

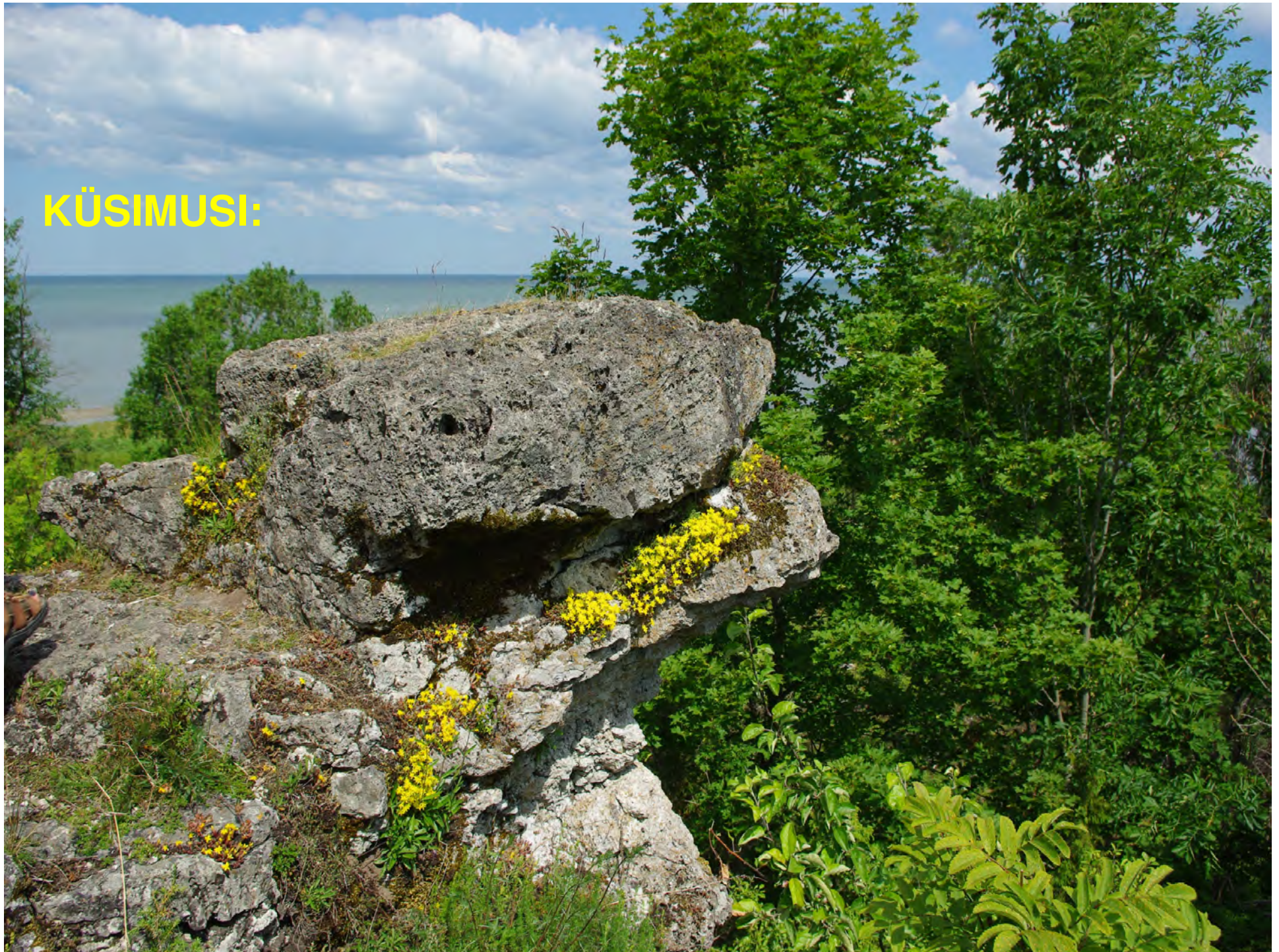
Kinnikasvavatel alvaritel hakkab kadakate all sageli lokkama ka **maikelluke**.

Põldmari on vaarika lähisugulane - roomavate varte ja tumesiniste maitsvate marjadega lubjalembene taim. Marjad valmivad sügisel.

KÜSIMUSI:

Leia siit pildilt anemoon, värv-varjulill, kortsleht, nõiahammas ja paakspuu!

Mis liikide õied on kimbus?

Mis kõrreline on
pildil?

